

Liviu Pop
Ionuț-Florin Popa
Stelian Ioan Vidu

**DREPT CIVIL
OBLIGAȚIILE**

Prof. univ. emerit, dr. LIVIU POP
Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai
Membru corespondent al Academiei Române

Prof. univ. dr. IONUȚ-FLORIN POPA
Facultatea de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai

Dr., magistrat STELIAN IOAN VIDU
Formator, Institutul Național al Magistraturii

DREPT CIVIL OBLIGAȚIILE

Ediția a II-a, revizuită și adăugită

Universul Juridic

București

-2020-

Titlul I. Considerații generale cu privire la obligațiile civile

Capitolul I. Noțiunea și structura obligației civile

§1. Definiție și terminologie

Terminologie. Termenul „obligație” provine din dreptul roman și își are originea în cuvântul *obligare* sau *obligatio*, care în latina veche înseamnă a lega (*ligare*) pe cineva „din pricina” (*ob, obs*), în vederea obținerii a ceva sau a realizării unui anume scop¹. Considerat de mulți autori ca o creație fundamentală în știința dreptului, conceptul de obligație a avut o gestație complexă. În vechiul drept roman, termenul „obligație” indica o legătură pur materială, corporală (*vinculum corporis*) între două persoane, adică între debitor și creditorul său, conferind creditorului un drept asupra înseși persoanei debitorului (*ius in personam*), asemănător cu dreptul proprietarului asupra lucrului său (*ius in re*). Pe măsura maturizării dreptului roman, acest raport a fost reconfigurat ca legătură juridică (*vinculum iuris*), adică un raport juridic în temeiul căruia creditorul putea cere executarea prestației ce i se datora, iar în caz de neexecutare avea dreptul să recurgă la forța de constrângere (*adstringimur*), ceea ce însemna executarea silită asupra bunurilor debitorului. Definiția astăzi citată și care constituie modelul definițiilor moderne este cea prezentă în *Institutiones* III.13: *obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura*². Evoluția ulterioară a conceptului nu marchează niciun adaos intelectual semnificativ la această definiție. Astăzi, prin obligație se înțelege, în general, o relație între două persoane, în virtutea căreia una are dreptul să pretindă celeilalte, iar cealaltă are îndatorirea de a executa ce i se pretinde³.

Definiția obligației. V.C. civ. nu definea obligația civilă⁴, astfel încât doctrina² juridică a elaborat definiții diverse⁵. Noul Cod civil a optat pentru definirea obligației

¹ V. Zimmermann, p. 1, nr. 1; V. Hanga, *Drept privat roman*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 345.

² Într-o versiune a traducerii: „Obligația este o legătură juridică în temeiul căreia suntem constrânși să facem o prestație în conformitate cu dreptul cetății noastre” (*Iustiniani Institutiones/Instituțiile lui Iustinian*, trad. și note de V. Hanga, M.D. Bob, Universul Juridic, București, 2009, p. 277).

³ V. Zimmermann, p. 1, nr. 1.

⁴ Asemeni altor coduri contemporane (C. civ. fr. din 1804, C. civ. austriac din 1811, C. federal elvețian al obligațiilor din 1911, C. civ. it. din 1942). Alte coduri oferă obligației civile o definiție mai mult sau mai puțin precisă (cazul § 241 BGB, art. 1.088 C. civ. spaniol).

⁵ V., e.g., D. Alexandresco, *Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, t. V, Tipografia Națională, Iași, 1898, p. 6; Cantacuzino, ed. 1921, p. 404; Popescu/Anca, p. 9; I. Albu, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 14; Stătescu/Bîrsan, ed. 1994, p. 10; Nicolae, v. II, p. 176 urm., nr. 65 urm. (în special pp. 181-182). În ceea ce privește doctrina străină, v. M. Planiol, G. Ripert, avec le concours de J. Boulanger, *Traité élémentaire de droit civil*, 2e éd., t. II, L.G.D.J., Paris, 1947, p. 1; Terré/Simler/Lequette/Chénéde, ed. 2018, p. 1, nr. 2; Mazeaud/Chabas, t. II, pp. 4-5; Flour/Aubert/Savaux, *L'acte juridique*, p. 27, nr. 38.

în textul art. 1.164 („Obligația este o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată”). Rezultă că obligația este întotdeauna un raport juridic care se naște și există între cel puțin două persoane. Tradițional, se consideră că acest raport este alcătuit din două laturi inseparabile¹: una pasivă, adică un debitor și un element al pasivului său patrimonial (datoria), și una activă, înțelegând pe creditor și un element al activului său patrimonial (creanța)². Definiția legală oglindește aceste două perspective ale raportului obligațional. Din perspectiva creditorului, raportul de obligații apare ca un drept de creanță, iar din punctul de vedere al debitorului apare ca o datorie³.

§2. Structura obligației

- 3 Precizări introductive.** În identificarea structurii obligației, se confruntă, în general, două doctrine: una *monistă* (cf. căreia obligația include un singur raport juridic, în temeiul căruia creditorul este îndreptățit să pretindă și să obțină executarea prestației datorate de debitor)⁴ și alta *dualistă* (cf. căreia obligația ar include două raporturi juridice – unul pur obligațional, în temeiul căruia creditorul poate pretinde executarea prestației, și unul instituțional, în virtutea căruia creditorul poate cere și obține executarea silită a prestației neexecutate voluntar)⁵. În sistemul nostru de drept, prima concepție este dominantă. Ea include însă ambele elemente indicate de cea de-a doua, atestând că, în realitate, cele două teorii nu sunt incompatibile. Astfel, în analiza structurii raportului obligațional, se distinge între patru elemente componente: subiectele, conținutul, obiectul și sancțiunea⁶. În continuare, le vom trece în revistă.

A. Subiectele raportului juridic de obligații. Pot fi subiecte ale unui raport obligațional toate persoanele fizice și persoanele juridice. Subiectul activ (*creditorul*) este o persoană determinată sau cel puțin determinabilă în momentul nașterii raportului de obligații; în schimb, subiectul pasiv (*debitorul*) trebuie să fie întotdeauna o persoană determinată la nașterea obligației. În raporturile de obligații *unilaterale*, o parte este numai creditor, iar cealaltă parte este numai debitor (e.g., raporturile obligaționale izvorâte dintr-un contract de donație, comodat, mandat gratuit). Cele mai numeroase raporturi de obligații sunt însă *bilaterale*, fiecare subiect având simultan dubla calitate de creditor și debitor (e.g., raportul născut dintr-o vânzare, dintr-un schimb, dintr-o închiriere etc.). Pentru calitățile generice de creditor și

¹ V. Pop, *Obligațiile*, p. 5.

² V. Flour/Aubert/Savaux, *L'acte juridique*, p. 27, nr. 38.

³ V. Schlechtriem/Schmidt-Kessel, p. 1, nr. 2.

⁴ Specifică dr. român (v., e.g., I. Albu, *op. cit.*, p. 25; Pop, *Obligațiile*, p. 18, nr. 8).

⁵ Specifică dr. german, care distinge între *Schuld* (legătura obligațională propriu-zisă – *Verbindlichkeit*, care presupune obligația debitorului de a executa voluntar prestațiile față de creditor) și *Haftung* (legătura obligațională prin care se garantează cu concursul mijloacelor instituționale executarea obligației de care este ținut răspunzător debitorul). V. C. Grüneberg, H. Sutschet, în Bamberger/Roth, p. 809, nr. 16 urm.; Schlechtriem/Schmidt-Kessel, p. 14 urm., nr. 21; adde Nicolae, v. II, p. 183 urm., nr. 69 urm.

⁶ V. Popescu/Anca, pp. 9-13; I. Albu, *op. cit.*, pp. 31-50; Pop, *Obligațiile*, p. 19.

debitor există și denumiri specifice, generate de natura particulară a raportului juridic în cauză, adesea ele incorporând dubla calitate (e.g., vânzător/cumpărător, copermutant, donator/donatar, însărăcit/îmbogățit, *solvens/accipiens*, gerant/gerat, persoană prejudiciată sau victimă/autor al prejudiciului ori persoană responsabilă etc.).

B. Conținutul raportului de obligații. Prin conținutul raportului juridic de obligații înțelegem drepturile de creanță și îndatoririle care aparțin sau, după caz, incumbă subiectelor acestuia¹. Din punctul de vedere al conținutului, raportul de obligații poate fi *simpliciter*, în care o parte are numai drepturi, iar cealaltă numai obligații (e.g., donația), sau *bilateral*, în situația în care ambele ori toate subiectele au simultan atât drepturi, cât și obligații (e.g., vânzarea). Conținutul raportului obligațional este, de regulă, *subiectiv*, deoarece este stabilit prin voința părților. Prin excepție, conținutul raportului de obligații este *obiectiv*, în sensul că este stabilit prin norme imperative (e.g., toate normele imperative care instituie obligații, atât din sfera contractelor – v. obligația de bună-credință –, cât și din sfera faptelor licite sau ilicite – v. obligația comitentului de a repara prejudiciul cauzat de prepus).

Sintetic, în conținutul raportului de obligații includem, din perspectiva activului: a) *drepturile de creanță*, care formează una dintre cele două categorii tradiționale de drepturi civile patrimoniale, alături de drepturile reale². Drepturile de creanță se realizează mediat sau mijlocit, adică numai printr-o anumită activitate, atitudine sau un anumit comportament al debitorului (e.g.: dreptul vânzătorului la încasarea prețului, dreptul chiriașului la folosința bunului închiriat, dreptul la despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin delict etc.). Spre deosebire de drepturile de creanță, drepturile reale sunt drepturi cu exercitare sau realizarea directă, nemijlocită (e.g., dreptul de uzufruct sau abitație); b) în același conținut obligațional trebuie inclusă o categorie aparte – așa-zisele *drepturi potestative*³. Dreptul potestativ este puterea conferită unei persoane de a modifica sau stinge o situație juridică preexistentă ori de a recrea o situație juridică prin voința sa unilaterală. Exercițarea unui asemenea drept se obiectivează într-un act juridic unilateral (e.g.: dreptul de a alege prestația într-o obligație alternativă, dreptul de a denunța unilateral un contract, dreptul de a invoca un pact comisoriu în cazul neexecutării etc.). Din perspectivă pasivă, la fel de sintetic, se poate reține că intră în conținutul raportului obligațional *îndatoririle debitorului corelative drepturilor de creanță* (e.g.: obligația de plată a prețului, obligația de garanție contra evicțiunii, obligația de predare a bunului vândut, obligația de neconcurență etc.).

¹ V. I. Albu, *op. cit.*, p. 47.

² Cu privire la deosebirile dintre cele două categorii de drepturi, v. V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Humanitas, București, 2004, v. I, pp. 99-112; Pop, *Obligațiile*, pp. 23-27.

³ În legătură cu drepturile potestative, selectiv, v. V. Stoica, *Drepturile patrimoniale atipice*, în *Dreptul nr. 3/2003*, p. 55 urm.; I. Reghini, *Considerații privind drepturile potestative*, în *PR nr. 4/2003*, p. 236 urm.; M. Nicolae, *Tratat de prescripție extinctivă*, Universul Juridic, București, 2010, p. 436 urm.; Nicolae, v. II, p. 166 urm., nr. 61 urm. (în concepția autorului, acestora le corespund obligațiile de a lăsa a se face ceva – p. 195 urm., nr. 77); I. Najjar, *Le droit d'option. Contribution à l'étude du droit potestatif et de l'acte unilatéral*, L.G.D.J., Paris, 1967; St. Valory, *La potestativité dans les relations contractuelles*, P.U. d'Aix-Marseille, 1999; L. Pop, L.M. Harosa, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Universul Juridic, București, 2006, p. 46 urm.